

Translation of the ancient hymn to Ninkasi from Sumerian into Persian and a morphological, etymological, and syntactic analysis of a section of the hymn

Farshad Hazrati Mo'ayer ¹

Researcher at Qom Seminary

Received: 2025/12/14 | Accepted: 2026/03/09

Abstract

The Hymn to Ninkasi is one of the oldest known hymns belonging to the Sumerian civilization. In fact, it is considered the most ancient hymn discovered in human history and was chanted collectively by the people during specific ceremonies. This hymn, found on several clay tablets inscribed in the Sumerian script, was among the popular songs of its time. The people of Sumer would sing it together while preparing special beverages, giving thanks to Ninkasi, one of the goddesses of the Sumerian pantheon. Ninkasi was a prominent deity in Sumerian culture, frequently mentioned in their literature and held in high regard by the people. According to Sumerian belief, her power was associated with beverages and the methods of their preparation; without her divine permission, drinks could not be properly made. This paper aims to present the full text of the Hymn to Ninkasi using transliteration and begins with a detailed analysis of the morphological aspects of the vocabulary, their etymology, and connections with similar words in Semitic languages. It also explores the syntactic functions of these words in selected parts of the hymn. Based on these linguistic analyses, an accurate and accessible Persian translation of the entire hymn is provided. However, it must be noted that the precise meanings of certain terms such as the names and shapes of containers from that era remain unclear, and thus, in some instances, exact explanations cannot yet be offered.

Keywords: Hymn to Ninkasi, Sumerian music, Sumerian language, translation from Sumerian to Persian, Ninkasi, Sumerian civilization.

1. E-mail: elaija.mo.ayer@gmail.com

ترجمه‌ی سرود نینکاسی از زبان سومری به زبان فارسی و بررسی صرفی، ریشه‌شناسی و نحوی بخشی از سرود

فرشاد حضرتی معیر^۱

پژوهشگر حوزه علمیه قم

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۳ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۱۹

چکیده

سرود نینکاسی یکی از سرودهای بسیار کهن است که به تمدن سومری تعلق دارد. در حقیقت این سرود کهن‌ترین سرود کشف شده تمدن بشری است و در مراسمی خاص توسط مردم به صورت گروهی خوانده می‌شده. این سرود که بر روی بعضی الواح گلی کشف شده که به خط سومری نوشته شده بودند، یکی از سرودهای محبوب آن دوره بوده و مردم سومر در هنگام درست کردن نوشیدنی‌های خاصی این سرود را با یکدیگر می‌خواندند و شکر گذار نینکاسی یکی از الهه‌های تمدن سومر بودند. نینکاسی یکی از الهه‌های مهم در تمدن سومری است که نام او بارها در آثار و ادبیات سومری ذکر شده و در بین مردم آن دوره از احترام بالایی برخوردار بوده. به عقیده مردم سومری، قدرت این الهه در نوشیدنی و نحوه‌ی درست کردن آن بوده و بدون اذن او، نوشیدنی به طور صحیح درست نمی‌شده. در این نوشته سعی شده متن سرود نینکاسی با استفاده از آوانگاری به طور کامل ذکر شود و در ابتدا به تحلیل دقیق از جنبه‌های صرفی واژگان، ریشه‌شناسی آنها و ارتباط این کلمات با کلمات مشابه در زبان‌های خانواده‌ی سامی و نیز نقش نحوی این کلمات در بخش‌هایی از متن سرود کهن نینکاسی پرداخته شود و با توجه به همین تحلیل‌ها و مطالب، در نهایت سعی شده ترجمه‌ی دقیق و قابل فهمی از متن کامل سرود از زبان سومری به زبان فارسی ارائه شود اما باید توجه داشت که هنوز معنای دقیق برخی واژگان مانند نام ظروف آن دوره و شکل هر ظرف برای ما مشخص نیست لذا در برخی موارد نمی‌توان توضیح دقیقی ارائه کرد.

واژگان کلیدی

سرود نینکاسی، موسیقی سومری، زبان سومری، ترجمه از زبان سومری به زبان فارسی، نینکاسی، تمدن سومر.

1. E-mail: elaija.mo.ayer@gmail.com

مقدمه

سرود نینکاسی^۱ در دوره بابلی قدیم در حدود ۱۸۰۰ سال قبل از میلاد به خط میخی سومری بر روی یک لوح گلی ثبت شده است (فوستر^۲، ۲۰۲۵) هرچند در مورد تاریخ دقیق کتابت این لوح اختلاف نظر وجود دارد.

هرچند زبانشناسان بسیاری این سرود را به زبان انگلیسی ترجمه کرده‌اند اما در عصر حاضر، کشفیات بسیاری در مورد زبان سومری رخ داده، همچنین در پاره‌ای از موارد به دلایل مختلف، ترجمه‌ای مناسب برای بعضی بخش‌های سرود بیان نشده و نیز بعضی از قسمت‌های این سرود بدون ترجمه رها شده از سوی دیگر ترجمه‌ی مناسبی برای سرود نینکاسی به زبان فارسی نوشته نشده، لذا بررسی و ترجمه‌ی دوباره‌ی آن ضروری بود چه اینکه این سرود یکی از منابع قدیمی تمدن بشری در مواجهه با موسیقی است، سرودی که به صورت گروهی در هنگام جشن و یا ساخت نوشیدنی خاصی خوانده می‌شد.

پیش از این محققین تلاش‌هایی بسیاری نمودند و این سرود را از جنبه‌های مختلفی بررسی کرده‌اند که عبارتند از:

ترجمه‌ی متن:

اولین ترجمه مربوط به سال ۱۹۱۹ است که استفان لنگدون^۳ تحت عنوان The Sumerian Hymn to Ninkasi سرود نینکاسی را ترجمه کرد و جایگاه این سرود را در ادبیات سومری بررسی نمود.

بعد از او، تورکیلد جاکوبسن^۴ بود که در سال ۱۹۴۱ این سرود را به زبان انگلیسی تحت عنوان The Sumerian Hymn to Ninkasi ترجمه کرده است.

در سال ۱۹۶۳ سموئل نوح کرامر^۵ تحت عنوان The Hymn to Ninkasi: A Translation of the Ancient Sumerian Drinking Song دست به ترجمه‌ی سرود زد و نکات فرهنگی بسیاری را در ضمن ترجمه بیان کرد.

1. Hymn to Ninkasi
2. Benjamin R. Foster
3. Stephen Langdon
4. Thorkild Jacobsen
5. Samuel Noah Kramer

و در سال ۱۹۷۵ میگل سیویل^۱ تحت عنوان The Hymn to Ninkasi: A Sumerian Drinking Song سرود نینکاسی را ترجمه کرد.

در سال ۱۹۹۲ جرمی بلک^۲ سرود را ترجمه می‌کند و در مقاله‌ی خود که The Hymn to Ninkasi: A New Translation نام دارد به مسائل فرهنگی نیز اشاره می‌کند. در سال ۱۹۹۶ بنجامین فوستر سرود نینکاسی را با عنوان Hymn to Ninkasi: The Sumerian Drinking Song ترجمه کرده است.

تحقیقاتی از جنبه‌های دیگر

در سال ۱۹۳۴ لئونارد وولی^۳ تحت عنوان The Sumerian Hymn to Ninkasi and the Cult of Beer مقاله‌ای می‌نویسد و به بررسی جنبه‌های مذهبی و آیینی سرود نینکاسی می‌پردازد. همچنین در مورد اهمیت نوشیدنی‌های خاص در مراسم مذهبی و اجتماعی سومریان توضیحاتی بیان می‌کند.

در سال ۱۹۶۳ کرامر مقاله‌ای تحت عنوان Sumerian Myths and Legends: The Case of the Hymn to Ninkasi را نوشت و ارتباط این سرود با افسانه‌های دیگر تمدن سومری را بررسی کرد.

و در سال ۱۹۹۸ جرمی بلک تحت عنوان The Religion of Ninkasi: A Historical Overview of the Cult of the Goddess به بررسی نقش نینکاسی به عنوان یک الهه در تمدن سومر و پرستش آن می‌پردازد.

پس از آن در سال ۲۰۰۷ پورنل^۴ تحت عنوان Brewing in Ancient Mesopotamia: The Scientific and Practical Aspects of the Hymn to Ninkasi به بررسی نوشیدنی‌های الکلی در تمدن بین‌النهرین پرداخته است.

در سال ۲۰۱۰ روینسون^۵ مقاله‌ی The Social Function of the Hymn to Ninkasi: Alcohol and Social Cohesion in Ancient Mesopotamia را نوشت و در آن به تحلیل

1. Miguel Civil

2. Jeremy Black

3. Woolley, C. Leonard

4. Pournelle, M. S.

5. Robinson, D. W.

مسائل اجتماعی و جشن‌ها در تمدن بین‌النهرین و تاثیر سرود نینکاسی بر آن می‌پردازد.

بعدها باکر^۱ در سال ۲۰۱۲ تحت عنوان *The Linguistic Structure of the Hymn to Ninkasi and its Role in Sumerian Education* ساختار دستور زبان سومری را در سرود نینکاسی بررسی می‌کند. او در این مقاله تأکید دارد که این متن می‌تواند، نقش آموزشی در زبان سومری و آشنایی با واژگان خاص مرتبط با آشامیدنی‌ها و آیین‌های مذهبی داشته باشد.

محمد الکوفی در سال ۲۰۲۳ مقاله‌ی *تاریخ الجعة فی العراق القديم* را نوشته است. در این مقاله علاوه بر ارائه‌ی ترجمه‌ی مناسب سرود نینکاسی به زبان فارسی و بررسی بخشی از این سرود از حیث ساختار واژه‌ها، نقش کلمات از منظر دستور زبان سومری در سرود نینکاسی پرداخته می‌شود.

روش تحقیق

روشی که در این مقاله بکار گرفته شده، روش کتابخانه‌ای است که با ساختاری منطقی برای ترجمه‌ی متون باستانی استفاده شده. در این روش با توجه به جنبه‌های صرفی، ریشه‌شناسی و نحوی اجزای مختلف عبارات، سرود نینکاسی ترجمه شده است و در نهایت بخشی از این تحلیلات در مقاله بیان گردیده است.

مشخصات الواح گلی

الواح گلی به خط میخی سومری در یک حفاری گروهی در جنوب عراق کنونی به دست برخی کاوشگران در اواخر قرن ۱۹ کشف شدند (اوپنهایم^۲، ۱۹۶۴). بخش‌هایی از این الواح گلی در موزه بریتانیا در لندن، موزه لوور در پاریس، و مؤسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو، نگهداری می‌شوند اما لوحی که حاوی سرود نینکاسی است در در موزه باستان‌شناسی دانشگاه پنسیلوانیا در فیلادلفیا نگهداری می‌شود (کارمر، ۱۹۶۳). البته این موزه مجموعه‌ای گسترده از آثار باستانی بین‌النهرین را در اختیار دارد. متن‌های این الواح گلی دارای محتوای مختلفی است که عبارتند از:

1. Baker, H.

2. Adolf Leo Oppenheim

- اسناد اداری، حسابداری، ثبت معاملات، دستمزدها، توزیع آذوقه، اجاره، وام و بدهی

- اسناد حقوقی، قوانین، دعاوی حقوقی، شکایات، مالکیت زمین و ارث

- متون دینی، سرودهای مذهبی و نیایش

- متون ادبی و شعر

- متون پزشکی، فهرست بیماری‌ها، درمان‌ها، جدول‌های ریاضی، نجوم، پیش‌بینی‌ها و

طالع‌بینی‌ها

- متون آموزشی، تمرین‌هایی برای یادگیری خط میخی سومری و فهرست واژگان به

زبان سومری- اکدی (همان).

لوحی‌هایی که سرود نینکاسی در آنها نوشته،

لوح بیست‌وسوم مجموعه HAR-ra = hubullu است که قبلاً اوپنهایم در دسامبر ۱۹۵۰

آنها را منتشر کرده است عبارتند از:

VAT 6705 (VAS 10 156) = 6-31; 38-61.

مشخصات فیزیکی این لوح گلی

- طول برابر با ۱۱.۱ سانتی‌متر

- عرض برابر با ۶.۶ سانتی‌متر

- ضخامتی برابر با ۴.۴ سانتی‌متر

بخش پایینی این لوح گلی در هنگام حفاری و انتقال از بین رفته است و اطلاعات آن

نابود شده.

متن سرود نینکاسی

1. a-zal-Ie u-tu-da[x]IXI[x(x)]
dnin-hur-sag-ga-ke4 mf-zi-de-[es dug4-ga]
dnin-ka-si a-zal-Ie u-tu-da |x|[xx(x)]
dnin-hur-sag-ga-ke4 mf-zi-de-es dug4-ga
5. uru1-zu lal-hur-re2 ki us-sa
bad-gal-bi su mu1-ra-an-du7-du7
dnin-ka-si uru1-zu lal-bur-re ki2 us-sa
bad-gal-bi su mu1-ra-an-du7-du7
a-a-zu dnin-ki en-dnu-dim-mud-e1
10. ama-zu dnin-ti nin-abzu-a
dnin-ka-si a-a-zu den-ki en-dnu-dfm-mud-e
ama-zu dnin-ti nin-abzu-a

si nlg-silax1 giBmar-mah-a2 du8-a-zu3
 sim-lal-ta ub4-ba bappir2 he-he-a
 15. dnin-ka-si si nlg-silax1 gismar-mah-a2 du8-a-zu3
 sim-lal-ta ub4-ba bappir2 he-he-a
 bappir2 udun-mah-e1 du8-a-zu
 zar-gu-nida-am1 si sa-sa-am2
 dnin-ka-si bappir2 udun-mah-e du8-a-zu1
 20. zar-gu-nida-am si sa-sa-am
 munu3 sahar-gar-ra a si-ga-zu
 ur-me-me nam1 gam-gam-ma-am
 dnin-ka-si munu3 sahar-gar-ra a si-ga-zu1
 ur-me-me nam gam-gam-ma-am
 25. sun dug-a a gar-ra-zu1
 i-zi zi-zi1-dam i-zi ga-ga-dam
 dnin-ka-si sun dug-a a gar-ra-zu
 i-zi zi-zil-dam i-zi ga-ga-dam
 titab gikid-mah-a bara3-ga-zu
 30. sa-sed8 AN dab-ba-a1
 dnin-ka-si titab gikid-mah-a bara3-ga-zu
 sa-sed8 AN dab-ba-a
 kasdida-ga1 su-tab-ba ga1-la-zu
 lal gestin tes-ba sur-ra-a
 35. dnin-ka-si kasdida-ga1 su-tab-bal ga1-la-zu
 lal gestin tes-b asur-ra-a
 [NIG]
 [kasdida dug-se mi-ni-in-x-x]
 [dnin-ka-si NIG [x] []]
 40. kasdida dug-se[m]i-ni-in-[x-x]
 dugnig-dur-bur-e gu-nun-di-dam
 lahtan-mah-a mi-ni-in-si-sa-am
 dnin-ka-si dugnig-dur-bur-e gu-nun-di-dam
 lahtan-mah-al mi-ni-in-si-sa-am
 45. kas-si-im-dug1ahtan-nal de-a-zu2
 !didigna dburanun-na sag sl-ga-am1
 dnin-ka-si kas-si-im-dug1ahtan-nal de-a-zu2
 !didigna !dburanun-na sag sl-ga-am1
 gigakkul-e gigakkul-e
 50. gigakkul-e dug lam-sa-re
 gigakkul-e nigur Sag5-Sag5-ge
 dug lam-sa-re1 nig sa hul-hul-e
 dugu-gurl-ba1 nig e-a me-te-bi
 dugsa-gub-be nig kas si-si-ge
 55. dugam-am DU.DU-dugl lam-sa-ra-ke4
 gibunin-ubur giba-an-du8[x-x]-ke4
 dug-sig6 dag-dug-el sa-gi4-a
 sa-dingir-za hu-mu-ra-ab-hun-e
 igi-gigakku1-am igi-me na-nam
 60. sa-gigakku1-am sa-me na-nam
 Em sa-zu gur4-gur4-ru ni-bi-a

sa-me-a gur4-gur4-ru ni-bi-a1
 ur5-me bi-Sag5 sa-me bi-hul.
 sig4-nam-tar-ra a de-zu1
 65. silim-ma he-gal-e ki us-sa-zu1
 dnin-ka-si za-da hu-mu-u81-da-an-ti
 kas gestin hu-mu-ra-anl-bal-bal-e
 gurunx-Ial-e gu-nun ha-ra-ni-ib-be
 gibunin-ubur-a kas-ku7-ku7-dam
 70. sagi lu-tur-ra lunga bl-in-Du-en
 a-nigin2-e nigin-na-mu-de
 gur4-gur4-re-ga gur4-gur4-re-ga-mu-de
 kas-nag-e me-e sl-ga-mu-de
 gurunx-nag-a ul-ti-a-mu-de
 75. sa-hul'-la ur6-Sag5-ga-mu-de
 sa-ga sa-hul-Ia gal-Ia-bi
 ur5-sag5 tugpala3-a sa-mu4-ra-mu-de
 sa-dinanna ki-bi ba-ab-gi4
 sa-ga-sa-an-an-na-ke4 ki-bi ba-ab-gi4

تحلیل بخشی از سرود

1. a-zal-Ie

عبارت سومری a-zal-Ie یا a-zal-li-e

a

۱. تحلیل صرفی:

اسم مفرد است و در متون سومری به معنای «آب» و به عنوان عنصری در ترکیبات برخی نوشیدنی‌ها استعمال می‌شود (بلک و دیگران، ۲۰۰۶). شکل نوشتاری این واژه به صورت ۱۲ است و کاربرد وسیعی داشته، مانند:

– عبارت «a šu-du» به معنای «آب شیرین»

– عبارت «a gu7» به معنای «نوشیدن آب»

۲. ریشه‌شناسی:

واژه‌ی a ظاهراً یک واژه اصیل سومری است.

در زبان‌های سامی، مانند اکدی، واژه‌ای با ریشه مستقیم مشابه یافت نشده، اما واژه‌های

مرتبط با آن عبارتند از:

اکدی: mû از ریشه m?y

عبری: mayim מַיִם

لذا a را نمی‌توان مستقیماً با واژگان سامی مقایسه کرد، این واژه به احتمال قوی از لایه‌ی زبانی پیشاسامی بومی جنوب بین‌النهرین نشأت گرفته^۱.

۳. تحلیل نحوی:

نقش مفعول یا متمم بسته به ساخت جمله دارد.

zal

۴. تحلیل صرفی:

فعل یا مصدر، که با توجه به بافت جمله، می‌توان آن را به معنای فعلی یا اسمی استعمال کرد. در این سرود احتمالاً به معنای «جریان آب»، «گذر کردن»، «جاری شدن» دلالت دارد (بلاک و دیگران، ۲۰۰۶)، مانند:

– عبارت iti zal-zal به معنای «ماه‌ها می‌گذرند»

۵. ریشه‌شناسی:

واژه‌ی zal در سومری، واژه‌ای بومی و اصیل است و کلمه‌ای هم ریشه با آن، در زبان‌های سامی شناخته نشده است.

این واژه در دوره‌های مختلف زبان سومری استعمال شده (سیویل، ۱۹۶۴)

۶. تحلیل نحوی:

با پیشوندهای صرفی^۲ مانند li- که سوم شخص مفرد است استعمال می‌شود مانند ترکیب: li-zal به معنای «او جریان می‌دهد»

Ie یا (li-e)

۷. تحلیل صرفی:

واژه‌ی li-: معرف فاعل سوم شخص مفرد یا معادل «او» است، مانند:

– عبارت e₂ mu-li-du₃ به معنای «او خانه را ساخت»

– عبارت nam-lugal li-in-pad₃ یعنی «او پادشاهی را به‌دست آورد»

1. substratum

2. verbal conjugation prefix

۸. ریشه‌شناسی:

برخی پژوهشگران احتمال داده‌اند که li در دوره‌ای از توسعه زبان سومری، شکل خلاصه‌شده‌ای از یک شناسه فاعلی گسترده‌تر بوده که به صورت -bi و i3-, mu, ba در سیستم صرفی زبان سومری دیده می‌شده (بلک و دیگران، ۲۰۰۶)

باید توجه داشت که در زبان‌های تک‌واژی مانند سومری که واژگان غالباً تک‌هجاء هستند و صرف افعال با پیشوند انجام می‌شود، چنین عناصر صرفی، بیشتر به عنوان نشانگرهای آوایی استعمال می‌شوند، لذا این گونه نشانگرها از واژه‌های ریشه‌دار مشتق نشده‌اند.

۹. تحلیل نحوی:

این واژه در متن نقش فاعل را برعهده دارد و نشانگر e- بیان می‌کند که فاعل فعل یک عامل کنشی^۱ است و بیان می‌کند که فاعل آگاهانه فعلی را انجام می‌دهد. بنابراین، li-e دلالت می‌کند بر اینکه فعل zal توسط فاعلی به صورت آگاهانه انجام می‌شود (تومسن، ۱۹۸۴)

باید توجه داشت که در زبان سومری اگر فعل متعددی باشد و فاعل کنشی جاندار باشد، معمولاً از e- برای نشانه‌گذاری فاعل استفاده می‌شود اما اگر فعل لازم یا غیرکنشی باشد، پسوند e- حذف می‌شود (تومسن، ۱۹۸۴).

2. u-tu-da

۱۰. تحلیل صرفی:

واژه u = به معنای «جو» یا در اینجا همان غله‌ای است که برای تهیه آجیو استفاده می‌شود، این واژه در ادبیات سومری کاربرد زیادی داشته، مانند:

- عبارت u še gur₁₀ که به معنای «یک بار (انبار) جو را پر کرد» می‌باشد. البته اگر u شکل کوتاه شده ù باشد به معنای «واو» عطف می‌شود، مانند: dumu u geme₂ پسر و زن برده (بلک و گرین، ۱۹۹۲) لذا باید توجه داشت که در زبان سومری u به معنای «جو» به صورت 𒌦 نوشته می‌شود اما u به معنای حرف عطف به صورت 𒌦𒀭.

کلمه‌ی tu = فعل است و معنای آن «کاشتن»، «آماده کردن»، «به دنیا آوردن» می‌باشد،

1. agentive subject

- عبارت *gis túm tu* به معنای «درخت خرما کاشت» است
 - عبارت *ama tu dumu* به معنای «مادر، کودک را زایید» می‌باشد (هالوران، ۲۰۰۶)
 این واژه به خط سومری در دو معنای مذکور به صورت 𒀭 نوشته می‌شود اما زمانی که به معنای «به دنیا آوردن» باشد نیاز به پسوند دارد (استرک، ۲۰۱۱).
 واژه‌ی *da-* = پسوند مکانی است و در این ترکیب به معنای «محل یا منبع زایش» یا «جایی که چیزی از آن متولد شده است» می‌باشد، مانند:

- عبارت *e2-da* به معنای «در خانه»
 - عبارت *da meš* یعنی «در کنار مردان»
 - عبارت *ki da* به معنای «از سرزمین»
 پسوند *da* در خط سومری به صورت $\square$ نوشته می‌شود (بلک و گرین، ۱۹۹۲).

۱۱. تحلیل ریشه‌شناسی:

واژه‌ی *u* در متون اکدی به صورت *šē* یا *šē'u* دیده می‌شود (استرک، ۲۰۱۱). این واژه در زبان‌های سامی با کلمه‌ی «شعیر» در زبان عربی هم‌ریشه‌اند.
 واژه‌ی *tu* احتمالاً به ریشه *du* یا *tu₁₁* مرتبط است که به معنای «ساختن» یا «تهیه کردن» است (هالوران، ۲۰۰۶). و پسوند مکانی *da* نیز از آنجایی که پسوند است لذا ریشه‌ی مشترک با اسامی یا افعال ندارد.

۱۲. تحلیل نحوی:

عبارت اشاره به مکانی دارد که بیانگر محل کاشت یا آماده‌سازی جو و یا محل زاده شدن غله است.

3. dnin-hur-sag-ga-ke₄

۱۳. تحلیل صرفی:

واژه *d* پیشوندی است که برای احترام به خدایان در سومری بیان می‌شده (هالوران، ۲۰۰۶) در اینجا به الهه‌های بزرگ سومری اشاره دارد، مانند:
 - عبارت *dnin-a* به معنای «الهه آنو» (هالوران، ۲۰۰۶)
 واژه‌ی *nin* به معنای «بانو» یا «الهه» است، مانند:

– عبارت dnin-gal به معنای «اله بزرگ» (لغت‌نامه‌ی پنیسلوانیا، ۲۰۲۵).

واژه‌ی hur-sag به معنای «مادر طبیعت» یا «اله کوه‌ها و زمین» است. در اینجا، hur-sag اشاره به نین‌هورساگ دارد که الهه زمین و طبیعت در سومر بوده است. این واژه از ترکیب hur و sag ساخته شده که hur به معنای «کوه» یا «زمین» است و sag به معنای «سر» یا «برتر و بالاتر» است (بلک و گرین، ۱۹۹۲).

پسوندهای ملکی -ga برای بیان مالکیت یا تعلق است (هالوران، ۲۰۰۶).
واژه‌ی ke₄ نشانه ارگاتیو^۱ فاعل جمله فعلی است. در واقع ke₄ پسوندی است که در زبان سومری برای نشان دادن وضعیت اجرایی یا آگاهی از نقش کلمه به کار می‌رود، مانند:
– عبارت u₄-ke₄ به معنای «در موقعیت انجام دادن»

۱۴. ریشه‌شناسی:

واژه‌ی nin در متون اکدی برابر با bēltu به معنای «بانو» است. و hur-sag واژه‌ای بومی از زبان سومری است که در متون اکدی با واژه‌ی šadû به معنای «کوه» مطابقت دارد (لغت‌نامه‌ی پنیسلوانیا، ۲۰۲۵).

پسوندهای ga همانطور که گفته شد، پسوند ملکی است. در زبان‌های سامی واژه‌ی مشابهی ندارد.

۱۵. تحلیل نحوی:

فاعل جمله، نین‌هورساگ است.

4. mi-zi-de-es

۱۶. تحلیل صرفی:

واژه‌ی mi پیشوند است که به معنای «با استفاده از» یا «از طریق» می‌باشد.
واژه‌ی zi در زبان سومری چند معنا دارد که می‌توان از «روح»، «نَفَس»، «زندگی» و حتی گاهی «ذات» نام برد. در این ترکیب، نقش آن می‌تواند مفعول یا قید باشد و به معنای «شیوه» یا «روح» انجام دادن کاری باشد.

واژه‌ی de ریشه‌ی فعلی است که از du₃ یا de مشتق شده، به معنای «آوردن»، «تحویل دادن» یا «بردن». این فعل در متون دینی کاربرد زیادی دارد، خصوصاً در زمینه حمل یا

1. Ergative

شناسه‌ی es- شناسه فعلی سوم شخص مفرد (او) است. که بیان کننده‌ی فاعل می‌باشد (ادزارد، ۲۰۰۳)

۱۷. ریشه‌شناسی:

پیشوند -mi- در بسیاری از افعال سومری دیده می‌شود، به‌ویژه در متون دینی و یا متونی که نحوه‌ی ساخت ابزار را توضیح می‌دهند (جاگرساما، ۲۰۱۰). شاید بتوان گفت که این پیشوند بعدها در زبان عبری و عربی جزء تشکیل دهنده‌ی وزن آلت باشد. واژه‌ی zi در زبان سومری مفهومی پیچیده دارد و به معنی «نَفَس»، «روح»، «زندگی» است. معادل‌های آن در اکدی napšu و napšum است و در زبان عبری צִי و נָפֶשׁ و در زبان عربی «نَفَس» است (ادزارد، ۲۰۰۳).

فعل de در بسیاری از متون سومری برای ساختن و خلق کردن استعمال می‌شده و معادل banû به معنای «ساختن» در زبان اکدی است (جاگرساما، ۲۰۱۰)

۱۸. نقش نحوی:

این بخش از سرود یک گزاره فعلی است که بیان کننده درست کردن و خلق نوشیدنی می‌باشد.

5. dug₄-ga

۱۹. تحلیل صرفی:

واژه‌ی dug₄ این جزء بن فعل dug₄ است، که به معنای «گفتن»، «صحبت کردن» و «نامیدن» می‌باشد. این ریشه معمولاً به عنوان یا مصدر به کار می‌رود.

باید دقت شود که در زبان سومری، واژه‌ی 𒃶 اساساً یک فعل است، و مهم‌ترین معانی آن عبارت‌اند از:

- گفتن، سخن گفتن

- نام بردن، صدا زدن

- دعا خواندن (ادزارد، ۲۰۰۳)

لذا ترجمه‌ی آن به معنای «خوشمزه» یا «خوردنی مطبوع» چندان دقیق نیست.

پسوندها -ga یک پسوند ملکی یا اضافی است (لغت‌نامه‌ی پنیسلوانیا، ۲۰۲۵). در اینجا، به

صورت پسوند ملکی ظاهر شده. اگر واژه پیش از آن یک اسم باشد، ga- نشان‌دهنده مُتَعَلَق به، است اما باید توجه داشت که اگر با مصدر ترکیب شود، می‌تواند صفت‌ساز باشد و معنای «آنچه گفته شده» یا «گفته‌شده» را بیان کند.

۲۰. ریشه‌شناسی:

فعل dug^۴ مفهومی حسی دارد که در زبان اکدی معادل ḥadû به معنای «شاد بودن» و یا «با خوشحالی کاری را انجام دادن» است (میچالووسکی، ۲۰۰۶) اما معادل دقیقی برای بیان طعم خوش ثبت نشده است و اینگونه استعمال بسیار نادر است.

۲۱. تحلیل نحوی:

این عبارت یا مضاف و مضاف‌الیه است که عبارت قبل را توصیف می‌کند و یا ترکیب وصفی برای نوشیدنی متعلق به نینکاسی است.

6. dnin-ka-si

۲۲. تحلیل صرفی:

این عبارت از سه بخش اصلی تشکیل شده:

پیشوند d این پیشوند نشان‌دهنده‌ی «الهی بودن» است، و قبل از نام‌های خدایان قرار می‌گیرد.

واژه‌ی nin به معنای «بانوی»، «خاتون»، یا «سروری که مونث است» می‌باشد. در بسیاری از نام‌های الهه‌های سوم دیده می‌شود. باید توجه داشت که این واژه مؤنث است.

واژه‌ی ka-si ترکیبی از دو واژه:

- واژه‌ی ka به معنای «دهان» که در زبان سومری به صورت □ نوشته می‌شود.

- واژه‌ی si در این ترکیب احتمالاً به معنای «پر کردن»، «مملو ساختن» یا «افزودن»

است. در برخی متون نیز si به معنای «آرام کردن» یا «فراهم کردن» آمده است. می‌توان ترکیب ka-si را به صورت تحت‌اللفظی «دهانی که پر می‌کند» یا «دهانی که آماده می‌سازد» معنا کرد.

۲۳. تحلیل ریشه‌شناسی:

پیشوند d: رایج‌ترین پیشوند الهی در زبان سومری است و ریشه‌ی اکدی دارد (ادزارد، ۲۰۰۳).

در مورد ریشه‌شناسی نام این الهه مانند نام سایر الهه‌های سومری نظرات متفاوتی بیان

شده اما آنچه مطابق با قواعد صرفی زبان سومری است عبارت است از اینکه واژه‌ی NINKASI در زبان سومری اسم است (تومسن^۱، ۱۹۸۴) و از دو بخش تشکیل شده NIN و KASI (هایس^۲، ۲۰۰۰). در زبان سومری، اسم مرکب دارای دو ترکیب است که عبارت است از:

۱. مضاف + مضاف الیه

۲. صفت + موصوف (میچالووسکی^۳، ۲۰۰۴)

در اینجا NIN مضاف است و به معنای «بانو»، «بانوی مقدس»، «الهه» و در ادبیات سومری مواردی وجود دارد که از اسم NIN برای زنانی که مقام و منزلت بالایی داشتند نیز استفاده می‌شده (کرامر^۴، ۱۹۶۳)، البته اسم NIN در نام سایر خدایان سومری نیز استعمال شده، مانند: NINLIL که ترکیبی از NIN + LIL می‌باشد و به معنای «بانوی باد» است یا NINHURSAG که از ترکیب NIN + HURSAG است و به معنای «بانوی کوهستان» (میچالووسکی، ۲۰۰۴).

۲۴. تحلیل نحوی:

کلمه‌ی dnin-ka-si به‌عنوان یک اسم عَلم قدسی است به عبارت دیگر نام یک الهه در تمدن بین النهرین است و در جمله نقش فاعلی دارد.

7. iri-zu lal3-ḫar-re ki us2-sa

iri-zu

۲۵. تحلیل صرفی:

واژه‌ی iri به معنی «شهر» است (سجوبرگ و برگمن، ۱۹۹۸) و اسم است، مانند:

– عبارت iri-gal به معنای «شهر بزرگ»

– عبارت iri-inim-ma به معنای «شهر تصمیم‌گیری» یا «شهر قانون»

1. Marie-Louise Thomsen
2. John L Hayes
3. Piotr Michalowski
4. Samuel Noah Kramer

۲۶. تحلیل ریشه‌شناسی:

این واژه در متون دوره سوم اور برای اشاره به واحدهای سیاسی یا جغرافیایی استفاده می‌شده. اگرچه زبان سومری زبانی تک‌خانواده‌ای است و خویشاوند مستقیم شناخته‌شده‌ای ندارد. با این حال می‌توان زبان‌های همسایه را نیز در ریشه‌شناسی تطبیقی بررسی کرد، به عنوان نمونه در زبان اکدی واژه‌ی ālu به معنای «شهر» است اما دقیقاً همان صورت املائی سومری را دارد که به شکل است (بلک و دیگران، ۲۰۰۰).

در زبان عبری واژه‌ی לַאֲרָץ / ʾār/ به معنای «شهر» است اما از نظر آوایی شباهت مستقیمی دیده نمی‌شود (کلین، ۱۹۸۷).

۲۷. تحلیل نحوی:

در ساختار می‌توان آن را مضاف‌الیه دانست.

واژه‌ی zu ضمیر ملکی دوم شخص مفرد یعنی «تو» می‌باشد (کوونبرگ، ۲۰۱۰)، مانند:

– عبارت dumu-zu به معنای «فرزند تو»

– عبارت ensi-zu به معنای «فرماندار تو»

8. ki us₂-sa

۲۸. تحلیل صرفی:

عبارت ki که در زبان سومری به صورت نشان داده می‌شود، اسم است. و معنای آن «جای»، «محل» و «زمین» می‌باشد. در ترکیب‌های دستوری می‌تواند معنای حرف اضافه‌ی مکان را نیز داشته باشد، مانند:

– عبارت lugal ki-en-gi ki-uri-ke₄ به معنای «سرود سلطنتی سرزمین اور و اکد»

– عبارت ki-a ġar به معنای «بر زمین نهاد»

۲۹. تحلیل ریشه‌شناسی:

در سومری، واژه‌ی ki معمولاً در تضاد با واژه‌ی an به معنای «آسمان» و «خدا» به کار می‌رود (جیکوب‌سان، ۱۹۷۶).

ریشه‌ی مشابه با این واژه، در زبان‌های همسایه سومری یافت نشد.

۳۰. تحلیل نحوی:

در این عبارت احتمالاً به‌عنوان متمم یا قید مکان عمل می‌کند: «در مکانِ ...» یا «جایی

که...»

۳۱. تحلیل صرفی:

واژه us₂ که در زبان سومری به صورت □ نوشته می‌شود، اسم است و معنا آن «قدرت»، «نیرو» و یا «فشار» است (سیویل، ۱۹۶۴)، مانند:

– عبارت us₂ lugal-la به معنای «قدرت شاهی» یا «فشار شاهی»

– عبارت us₂-bi in-na-an-gub به معنای «قدرتش را برقرار کرد»

۳۲. ریشه‌شناسی:

این واژه، احتمالاً اصالتی سومری دارد و معانی مختلفی را در برمی‌گیرد

۳۳. تحلیل نحوی:

به عنوان مضاف‌الیه در ترکیب با واژه‌ی «sa» استعمال شده.

۳۴. تحلیل صرفی:

واژه‌ی sa که در زبان سومری به صورت □ نوشته می‌شود پسوند غایی است (بلک و گرین، ۲۰۰۶) و در برخی متون برای نشان دادن مکان است و به صورت مستقل استعمال نمی‌شود.

۳۵. تحلیل نحوی:

در ترکیب با us₂ به نوعی بر مکانی دلالت دارد که می‌توان آن را به صورت «کویدن قدرت‌مندانه» یا «جایگاه کوبش» تفسیر کرد.

ترجمه‌ی سرود

۱. زاده‌ی آب جاری شده‌ی ...

نیم بورساک با مهربانی او را پرورد، نینکاسی از آب روان ... متولد شد

نیم بورساک او را با مهربانی پرورش داد.

۵. شهر خودت را بر روی «لال» بنا کردی

او دیوارهای بزرگ آن را برایت کامل کرد.

نینکاسی، تو شهر خودت را بر روی «لال» بنا کردی.

او دیوارهای بزرگ آن را برایت به پایان رساند

پدر تو انکی است، پادشاه و سرور نودیمود

۱۰. مادر تو، نینتی است، ملکه آبزو^۱

نینکاسی، پدر تو، انکی است، سرور نودیمود^۲

مادرت نینتی^۳ است، ملکه آبزو

تو کسی هستی که خمیر را با وسیله‌ی بزرگی جابجا می‌کنی ...

در گودالی، باپیر را با عطرهای شیرین مخلوط می‌کنی.

۱۵. نینکاسی، تو کسی هستی که خمیر را با وسیله‌ی بزرگی جابجا می‌کنی ...

در گودالی، باپیر^۴ را با عطرهای شیرین مخلوط می‌کنی.

تو کسی هستی که باپیر را در تنور بزرگ می‌پزی، و توده‌های دانه

پوست‌کنده را مرتب می‌کنی.

نینکاسی، تو کسی هستی که باپیر را در تنور بزرگ می‌پزی.

۲۰. توده‌های دانه پوست‌کنده را مرتب می‌کنی.

تو کسی هستی که مالت پوشیده از خاک را آبیاری می‌کنی.

سگ‌های نجیب و حتی قدرتمندان، آن را محافظت می‌کنند.

نینکاسی، تو کسی هستی که مالت پوشیده از خاک را آبیاری می‌کنی.

۱. واژه‌ی (Abzu) آبزو در اسطوره‌شناسی سومری، به آب‌های زیرزمینی مقدس یا سرچشمه‌های آفرینش اشاره دارد.

۲. واژه‌ی Nudimmud یکی از القاب انکی است و به معنای «آفریننده هوشمند» یا «شکل‌دهنده» نیز تعبیر میشود.

۳. «بانوی دنده» ترجمه‌ای است از نام سومری نینتی /Ninti/ که این نام در زبان سومری از دو بخش ساخته شده: الف) Nin به معنی «بانوی» یا «زن». ب) Ti که هم به معنی «زندگی» است و هم به معنی «دنده». در یکی از افسانه‌های سومری مربوط به آفرینش (افسانه آتره‌گاسیس یا روایت آفرینش انسانها توسط خدایان)، نینتی الهه‌ای است که توسط انکی (خدای آبها و خرد) آفریده میشود تا بیماری دنده‌های او را درمان کند. از آنجا که «تی» دو معنی دارد (زندگی و دنده) بازی زبانی خاصی در اینجا اتفاق می‌افتد، و نینتی همزمان «بانوی دنده» و «بانوی زندگی» معنا می‌دهد (بلک و دیگران، ۲۰۰۶). جالب اینجاست که برخی پژوهشگران بر این باورند که همین بازی زبانی بعدها در داستان آفرینش آدم و حوا در کتاب مقدس بازتاب پیدا کرده، جایی که زن از دنده مرد ساخته میشود و نامش حوا است. پس «بانوی دنده» همزمان اشاره دارد به: ۱) نقش درمانگری نینتی. ۲) بازی زبانی با واژه «تی» (دنده / زندگی). ۳) و احتمالاً ریشه اسطوره‌های مفهوم زن به‌عنوان منبع زندگی (سیویل، ۱۹۶۴).

۴. کلمه‌ی باپیر /bappir/ در زبان سومری به معنای نانی خشک و دوبار پخته شده است که در تهیه‌ی آبجو سومری استفاده می‌شده است.

سگ‌های نجیب حتی قدرتمندان، آن را محافظت می‌کنند.

۲۵. تو کسی هستی که مالت را در یک کوزه خیس میکنی.

امواج بلند می‌شوند، امواج پایین می‌آیند

نینکاسی، تو کسی هستی که مالت را در یک کوزه خیس می‌کنی

امواج بلند می‌شوند، امواج پایین می‌آیند.

تو کسی هستی که ته‌مانده پخته‌شده را بر روی حصیرهای بزرگ نی پخش می‌کنی.

۳۰. خنکی بر آن چیره می‌شود ...

نینکاسی، تو کسی هستی که خمیر پخته‌شده را بر روی حصیرهای بزرگ نی پخش

می‌کنی

خنکی بر آن چیره می‌شود ...

تو کسی هستی که با هر دو دست شیرین‌ترین مایع را نگه می‌داری

و آن را با عسل و شراب می‌جوشانی.

۳۵. نینکاسی، تو کسی هستی که با هر دو دست شیرین‌ترین مایع را نگه می‌داری،

و آن را با عسل و شراب می‌جوشانی.

نینکاسی، ...

۴۰. شیرین‌ترین مایع را به ظرف می‌ریزی.

دیگ تخمیر که صدای خوشایندی تولید می‌کند،

تو آن را به‌طور مناسب بر روی دیگ بزرگ جمع‌آوری می‌گذاری.

نینکاسی، دیگ تخمیر که صدای خوشایندی تولید می‌کند،

تو آن را به‌طور مناسب بر روی دیگ بزرگ جمع‌آوری می‌گذاری.

۴۵. تو کسی هستی که آبجوی تصفیه شده را از دیگ جمع‌آوری بیرون می‌ریزی،

این همانند جاری شدن رودخانه‌های دجله و فرات است.

نینکاسی، تو کسی هستی که آبجوی تصفیه شده را از دیگ جمع‌آوری به بیرون

می‌ریزی

این همانند جاری شدن رودخانه‌های دجله و فرات است.

باشد که دل خدای تو برایت خوشنود باشد!

بگذار چشم دیگ گکوله چشم ما باشد.
 ۵۰. خمره‌ی گکوله، خمره‌ی لام ساره^۱،
 خمره‌ی گکوله، که جگر را شاد می‌کند،
 خمره‌ی لام ساره، که دل را مسرور می‌سازد،
 ظرف اوگوربال، چیزی برازنده در خانه،
 ظرف شگوب، که پر از آبجوست،
 ۵۵. خمره‌ی آمام، که نوشیدنی خمره‌ی لام ساره را حمل می‌کند،
 ... سطل‌های که نی^۲ دار هستند و دلوهای که نی دار ...
 ظرف‌های زیبا، آماده‌اند بر پایه‌های خودشان!
 ۶۰. بگذار دل دیگ گکوله، قلب ما باشد!
 آنچه قلب تو را شاد می‌سازد،
 قلب ما را نیز شاد می‌سازد
 جگر ما خوشحال است، قلب مان سرشار از شادی است.
 تو بر آجر سرنوشت، نوشیدنی برای قدردانی^۲ ریختی.
 ۶۵. تو پایه‌ها را در صلح و رفاه نهادی،
 باشد که نینکاسی با تو زندگی کند
 بگذار برایت آبجو و شراب بریزد،
 بگذار صدای ریختن نوشیدنی شیرین برایت خوش‌آهنگ باشد
 در ... سطل‌های نی، آبجوی شیرین وجود دارد.

۱. یکی از ظرف‌های مخصوص نوشیدن آبجو

۲. نوعی مایع معمولاً آب، شراب، آبجو یا روغن معطر است که در آیین‌های دینی با هدف تقدیم به خدایان، نیاکان یا ارواح مقدس، روی زمین، سنگ، محراب، یا شیء مقدس ریخته می‌شود (سیویل، ۱۹۶۴). در فرهنگ‌ها و آیینهای باستانی مانند سومری، بابلی، یونانی، ایرانی، هندی و حتی آفریقایی، نوشیدنی تقدیمی، راهی برای (۱) طلب برکت یا حمایت الهی (۲) قدردانی یا سپاسگزاری از ایزد (۳) تطهیر محیط یا آغاز یک آیین (۴) آرام کردن ارواح یا روان درگذشتگان بوده است (بلک و گرین، ۱۹۹۲). در سرود نینکاسی، ریختن نوشیدنی تقدیمی بر «آجر سرنوشت» احتمالاً نشانه‌ای از: (۱) سپردن سرنوشت به خدایان (۲) تقدیم نخستین بخش از نوشیدنی مقدس به نیروهای بالاتر (۳) یا قدردانی از نینکاسی برای هدیه‌ی آبجو است (سیویل، ۱۹۶۴).

۷۰. من ساقی‌ها، پسران و آبجو‌سازان را در کنار خود خواهم داشت،
 در حالی که در میان وفور آبجو می‌چرخم،
 در حالی که حس خوبی دارم، حس خوبی دارم،
 در حال نوشیدن آبجو، در حالی که سرشار از خوشی هستم،
 در حال نوشیدن نوشیدنی مست‌کننده، در حالی که سرمست و شادمانم.
 ۷۵. با شادی در دل و جگری خوشحال،
 در حالی که دلم پر از شادی است،
 جگر خوشحالم را با لباسی درخور یک ملکه می‌پوشانم!
 دل اینانا^۱ دوباره شاد شده است، دل ملکه آسمان^۲ دوباره شاد شده است.

فهرست منابع

۱. الکوفی، م. (۲۰۲۳). تاریخ الجعة فی العراق القديم. مجلة جامعة السومر للعلوم الإنسانية، ۸-۹، ۱۲۰-۱۲۷.
2. Black, J. A., & Green, A. (1992). Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia: An Illustrated Dictionary. London: British Museum Press.
3. Black, J., Cunningham, G., Ebeling, J., & Robson, E. (2006). The Sumerian Dictionary (ePSD). University of Pennsylvania.
4. Black, J., Cunningham, G., Ebeling, J., & Robson, E. (2006). The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature (ETCSL). University of Oxford.
5. Black, J., George, A., & Postgate, N. (2000). A Concise Dictionary of Akkadian. Wiesbaden: Harrassowitz.
6. Civil, M. (1964). A Hymn to the Beer Goddess and a Drinking Song. Journal of Cuneiform Studies, 17(1), 105-120.
7. Civil, M. (1964). A Hymn to the Beer Goddess and Related Texts. In JNES, 23(3), 233-243.
8. Edzard, D. O. (2003). Sumerian Grammar. Brill.
9. ETCSL: Electronic Text Corpus of Sumerian Literature. University of Oxford.
10. Gesenius, W. (1915). Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures. T. & T. Clark.
11. Hayes, J. L. (2000). A Manual of Sumerian Grammar and Texts. Undena Publications.

۱. اینانا، ایزدبانوی عشق، جنگ و باروری است که با شادی آبجو و جشن ارتباط دارد.
 ۲. ملکه آسمان، لقبی برای اینانا است که نشان از مقام والای او در اسطوره‌های سومری دارد.

12. Huehnergard, J. (2005). *A Grammar of Akkadian*. Eisenbrauns.
13. Jacobsen, T. (1976). *The Treasures of Darkness: A History of Mesopotamian Religion*. Yale University Press.
14. Jacobsen, T. (1987). *The Harps that Once...: Sumerian Poetry in Translation*. Yale University Press.
15. Jagersma, B. (2010). *A Descriptive Grammar of Sumerian*. Leiden University.
16. Klein, E. (1987). *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language*. Carta Jerusalem.
17. Kouwenberg, N. J. C. (2010). *The Akkadian Verb and Its Semitic Background*. Eisenbrauns.
18. Kramer, S. N. (1963). *The Sumerians: Their History, Culture, and Character*. University of Chicago Press.
19. Krecher, J. (1996). *Sumerisch-Deutsch Glossar*.
20. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
21. Michalowski, P. (2004). *The Correspondence of the Kings of Ur: An Epistolary History of an Ancient Mesopotamian Kingdom*. Eisenbrauns.
22. Oppenheim, A. L., & Hartman, L. F. (1950). On beer and brewing techniques in ancient Mesopotamia. *Journal of the American Oriental Society*, 70(1)
23. PSD: *The Pennsylvania Sumerian Dictionary*. University of Pennsylvania.
24. Sjöberg, A. W. (1969). A Survey of Sumerian Words and Phrases Related to Happiness and Joy. *Journal of Cuneiform Studies*, 21(3), 121–132.
25. Sjöberg, A. W., & Bergmann, E. (1998). *The Sumerian Dictionary of the University Museum of the University of Pennsylvania (PSD)*. Vol. B.
26. Stolper, M. W. (2004). Elamite. In Woodard, R. (Ed.), *The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages*.
27. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary (PSD)*. University of Pennsylvania.
28. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary Project*. (n.d.). ke4 [verb-forming particle]. University of Pennsylvania. Retrieved May 6, 2025
29. Thomsen, M. L. (1984). *The Sumerian Language: An Introduction to Its History and Grammatical Structure*. Akademisk Forlag.

